

AMIR TEMUR SALTANATI BOSHQARUVIDA TEMURIYZODA
MALIKALARNING DIPOMATIK MUNOSABATLARDA O'RNI

Kenjayev Sardor Nurmurod o'g'li

BuxDU PI "Ijtimoiy fanlar" kafedrasida o'qituvchisi

Samadov Abdusamad Anvar o'g'li

BuxDU PI tarix ta'lim yo'nalishi 1-4tar 22 gurux talaba

Narziyev Nodir

BuxDU PI tarix ta'lim yo'nalishi 1-4tar 22 gurux talaba +998902375179

Anotatsiya: *Ushbu maqolada Sohibqiron Amir Temur saltanati ijtimoiy-siyosiy hayotida saroy malikalarining o'rni hususida fikr yuritilgan.*

Kalit so'z: *malika, Temuriy shahzodalar, malikalar, ayollar, savdo, ot, tuya, kiyim, tafta, vaqf, mudarris, moyjuvoz va do'konlar.*

Insoniyat tarixida dastlabgi davlatchilik uyushmalarining tashkil topishidan boshlab tokim, shu bugungi kunga qadar, mamlakat ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayotida gender tenglik tushunchalar amal qilib kelgan. Bu biz o'zbek davlatchilik tarixining taraqqiyot bosqichida ham uchrashimiz mumkin. Masalan, Sohibqiron Amir Temur va Temurlar davrida Amir Temur boshlab bergan bunyodkorlik ishlari uning vorislari tomonidan davom ettirildi. Temuriy shahzodalardan tortib, nufuzli amirlaru vazirlar, viloyat va ulus hokimlariyu ayrim malikalargacha o'z shaxsiy mulk va mablag'larining kattagina qismini markaziy shahar va ularning atrofida shohona ko'shku saroylar qurishdan tashqari, xayriya ishlariga, masjid, madrasalar, xonaqohu shifoxonalar, hammomu chorsu, bozor rastalari, rabotu karvonsaroylar, suv inshootlariyu bog'-rog'lar, bo'stonlar bino etishga sarf qildilar, katta-katta ekin maydonlari, tegirmon, objuvoz, moyjuvoz va do'konlar kabi ko'chmas mulklarni vaqf qilib, mudarris olimlari tolibi ilmlar, zohidlar va obid mashoyixlarga maosh belgiladilar.

Samarqand binokorlik ko'lamining kengligi katta shaharsozlik ishlari bajarilishini taqozo etardi. Ayrim xiyobon va maydonlar yangicha qiyofaga ega bo'ldi. CHorsu bozorini Ohanin darvozasi oldidagi yangi me'moriy majmua bilan qulay tutashtirish uchun yangi hiyobonlar barpo etildi. Me'moriy xususiyatlari yaqqol namoyon bo'lgan bu yangi qurilish an'anaviy savdo rastasining o'ziga xos namunasi. Umuman bozorlar, ulardagi do'kon, ustaxona va har xil binolar shaharning me'moriy qiyofasini belgilaydi. Hozirgi Registon yaqinida Amir Temur malika Tuman oqa¹ begim uchun qurdirgan Toqi Telpakfurushon deb ataluvchi gumbazli bozor binosi bo'lgan.

Xoja Ahmad maqbarasi — SHohi Zindaning eng yuqorisidagi gumbazli chorsi xonadan iborat bino. Tashqi peshtoqning sirkor bezaklari nihoyatda yuksak san'atkorona bajarilgan. Bu binoni XIV asrning 60-yillarida me'mor Faxrali bunyod etgan. SHohi Zinda me'moriy hazirasidagi biri-biridan ajoyib maqbaralar Amir Temur avlodlari, xususan, uning

¹ Tuman og'a.(Xayrunniso, oqa, Kichik xonim), (tavalludi 1366 y.), malika, Amir Temurning xotini, Qozonxonning.

opasi Qutlug' Turkon oqa, singlisi SHirinbeka oqa, malika O'ljoy Turkon oqa, qarindoshlaridan SHod Mulk oqa kabi ayollar osoyish topgan manzillardir.

Ibn Arabshoh, SHarafuddin Ali Yazdiy, Zahiriddin Bobur o'z risolalarida Samarqanddagi Bog'i SHimol, Bog'i Dilkusho va Hirot saroyining hashamatli devoriy rasm-bezaklari haqida so'z yuritganlar. Ularda Amir Temurning buyukligini tarannum etish maqsadida Sohibqiron va uning sulolasi siymolari, saroy ziyofatlari, jahongirning hayot lavhalari, Amir Temurning xushtabiat yoki qattiqqo'l odam sifatidagi suratlari, uning o'g'il nevaralari, jang sahnalari, shahar va qal'alarni qamal qilish tasviri, xonimlar va aslzodalar ishtirokidagi dabdabali qabullar, olimlar bilan suhbatlar, sovg'a-salom takdim etish lavhalari, ovchilik, malikalar ishtirokidagi lavhalar, davlat ishlari bilan shug'ullanish daqiqalari tasvirlangan. Ba'zan voqealar turkum rasmlarda namoyon bo'lgan: «Darvoqe ... uning jaeoratlarini bilmaydiganlar rasmni o'z ko'zlari bilan ko'rib, bamisoli o'zlari qatnashayotgandek tasavvur etishlari mumkin», — deb izohlaydi Ibn Arabshoh. SHunday qilib, monumental rassomlikda Amir Temur hukmronligining buyukligi rang-barang janrlarda portret, jang manzaralari, saroy hayoti tasvirlangan lavhalarda tarannum etildi. Bunday rasmlarda saroyga xos mulozimat va muomala, inson xulqiga xos go'zal fazilatlar, davlatni boshqarishdagi donishmandlik, olijanoblik yaqqol ifodasini topgan.

Ayollar mo'g'ullar andozasiga ko'ra keng liboslarda, baland bosh kiyimlarida tasvirlangan. Malikalarning o'ziga xos bosh kiyimi, elkaga tushgan jhoz², jig'a bilan o'ralgan kengroq liboslari Amir Temur davri aslzodalariga xosdir. Ulug'bek davrida Samarqandda bu liboslarni tikish davom etgan. Bu davrda Hirot va SHerozda ularni esdan chiqarib yuborgan edilar. SHuning uchun ham ushbu shaharlar miniatyura maktablarida bu liboslar uchramaydi.

To'y va bayramlar hashamatli saroylarning keng ichki sahnalari va ayvonlarida, Sohibqironning, malika va shahzodalarning bog'larida ham o'tkazilgan, albatta. Ammo aksariyat hollarda shahar maydonlarida, registonlarda, tabiat qo'ynida — yaylovlarda, daryo va anhorlarning sohillarida, maxsus sayilgohlarda o'tkazilgan. Bunga sabab shuki, to'y va bayramlarda oddiy fuqarolargina emas, minglab askarlar, ularning oilalari, shuningdek, xizmatda bo'lgan qurolsozlar, egar-jabduqchilar, temirchilar, misgarlar, savdogarlar ham qatnashgan. Jangovar sport bellashuvlari, maydon o'yinlari va tomoshalari turli toifa kishilarni, ijrochi va tomoshabinlarni birlashtirib, o'ziga xos tenglik va hurriyat olamini yaratgan.

Temurbek Samarkand taxtini egallagandan sung, malika Bibixonimga uylandi. SHundan sung Xuroson mamlakatini egalladi va Samarkand bilan Xuroson amiryaiklarini birlashtirib, uzining davlatini tuzishni boshladi.

Yigirma tukkizinchi sentyabrda Soxibkiron Samarkand shaxriga yul olib, shaxarga kiraverishda zavjasi Kanonip onasiga atab kurdirgan uyda tuxtadi. Bu bino malikaning onasi dafn kilingan makbara xisoblanardi. Uy juda xashamatli, lekin xashamatli bulsa-da, xali kurib bitkazilmagan ekan.

² Urbus deb atalgan

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ака Исмоил. Буюк Темур давлати (Т.Қаҳҳор тарж). – Т.: Чўлпон, 1996. – 152 б.
1. Амир Темур ва Темурийлай даври маданият ва санъат.-Т.: Ф. Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашр., 1996.- 88 б
2. Амир Темур жаҳон тарихида / Масъул муҳаррир: Ҳ.Кароматов. Муаллифлар жамоаси: С.Саидқосимов (раҳбар), А.Аҳмедов, Б.Аҳмедов ва бошқ. Тўлдирилган ва қайта ишланган иккинчи нашри. – Т.: Шарқ, 2001. – Б.121.
3. Ҳавофий Фасиҳ Аҳмад. “Мужмали Фасиҳий”дан // Амир Темур ва Улуғбек замондошлари хотирасида: (Рисола) / Б.Аҳмедов, У.Уватов, Ғ.Каримов ва бошқ. – Т.: Ўқитувчи, 1996. – Б.218.
4. Йаздий Шарафуддин Али. Зафарнома // Сўзбоши, табдил, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи ва нашрга тайёрловчилар: А.Аҳмад, Ҳ.Бобобеков; Масъул муҳаррир Б.Эшпўлатов. Нашрлар ва матбаачилар гуруҳи: И.Шоғуломов ва бошқалар. – Т.: Шарқ, 1997. – Б.290-291
5. Kenjajev S.N. Amir Temur's Ambassadorial Activity in Diplomatic Relations with China (Min State) (In the Case of Fu An) // Impact Factor: 9.2, ISSN-L: 2544-980X.- Miasto Przyszłości Kielce, 2022.112-114 P.
6. Ру Ж.-П. Тамерлан / Жан-Поль Ру; пер с фр. Е.А. Соколова; послесл; В.Л. Егорова. Прил. - 4-е изд. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 295 с [9] с.: ил.
7. Муҳаммаджонов А. Темур ва темурийлар салтанати (тарихий очерк). – Т.: Қомуслар Бош таҳририяти, 1994. – 160 б.
8. Sardor Nurmurodovich Kenjajev, Komron Mahmud o'g'li Zayniev. Amir Temur davlati va Xitoy Min sulolasi aloqalarida otlar savdosi xususida (cyberleninka.ru) Vol. 3 No. (2022): Science and Education.634-639.
9. Kenjajev S.N. Amir Temur davlati va Xitoy(Min) imperiyasi o'rtasidagi savdo aloqalari tarixidan // “O'tmishga nazar” 4 jild, 10-son, Doi Jurnal 10.26739/2181-9599. – TOSHKENT 2021.- Б.67-74. ИЗ ИСТОРИИ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ ГОСУДАРСТВА АМИРА ТЕМУРА И КИТАЙСКОЙ (МИН) ИМПЕРИИ | ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ (tadqiqot.uz)
- 10.Кенжаев С.Н. Амир темур ва хитой давлати ўртасидаги харбий муносабатлар ўзаро тўқнашув хафининг вужудга келиши ЎЗМУГА Кенжаев С.Н (fayllar.org)// ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ, 1/9. – Тошкент, 2022.-Б.18-21. ЎЗМУ хабарлари Вестник НУУз АСТА НУУз
- 11.Сардор КЕНЖАЕВ. Amir Temurning Xitoy(Min davlati) harbiy yurishga tayyorgarlik jarayonlari va uni keltirib chiqaruvchi omillar // SOHIBQIRON YULDUZI. Ижтимоий-тарихий, илмий ва оммабоп журнал. №3(49). –Қарши, 2022.25-30 б.
- 12.Kenjajev S.N. . Amir Temur's Ambassadorial Activity in Diplomatic Relations with China (Min State) (In the Case of Fu An) | Miasto Przyszłości (miastoprzyszlosci.com.pl) // Impact Factor: 9.2, ISSN-L: 2544-980X.- Miasto Przyszłości Kielce, 2022.112-114 P

13. Кенжаев С.Н. Amir Temurning Xitoy bilan munosabatlari va Tayzi o'g'lon faoliyati (cyberleninka.ru) // Science and education scientific journal, ISSN 2181-0842 VOLUME 3, ISSUE 5. ISSN 2181-0842.- Т.:1493-1497 б.

14. Кенжаев С.Н. Trade and economic relations between Amir Temur's state and the Min dynasty // International symposium of young scholars. –USA, 2021. 480-481 P. <https://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/download/485/455/1746>

15. Кенжаев С.Н. Faktors of Amir Temur's military march to china and the international political situation // Euro Asian Conference on Analytical Research, ISBN: 978-1-913482-99-2.-Germaniya, 2021.115-117 p. _____ (buxdupi.uz)
4.Germaniya+pdf.+Kenjayev+S.N..pdf

16. Кенжаев С.Н. Хитой сари юришга тайёргарлик жараёнлари ёхуд Амир Темур ҳаётининг сўнги кунлари. // “Amir Temur – buyuk sarkarda va davlat arbobi” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Buxoro, 2022. 52-57 б. Хитой сари юришга та й ёргарлик жараёнлари....

10. Кенжаев, С.Н. (2022). АМИР ТЕМУР ВА ХИТОЙ ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ОБЪЕКТИВ ВА СУБЪЕКТИВ ОМИЛЛАРИ | Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot (in-academy.uz) - Zamonaviy Dunyoda Innovatsion Tadqiqotlar: Nazariya Va Amaliyot, 1(26), 130–135. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdit/article/view/5925>. Тошкент, 2022.18-22 б.

17. КЕНЖАЕВ , С. . АМИР ТЕМУРНИНГ ХИТОЙ ЮРИШИ ВАҚТИДА ЖАНУБИЙ ВА ШИМОЛИЙ САРҲАДЛАР ХАВФСИЗЛИГИНИ МАСАЛАЛАРИ. | Zamonaviy dunyoda tabiiy fanlar: Nazariy va amaliy izlanishlar (in-academy.uz) (2022). // Zamonaviy Dunyoda Tabiiy Fanlar: Nazariy Va Amaliy Izlanishlar, 1(25), 18–22. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdtf/article/view/5923>–Тошкент, 2022. 131-134 б.

18. Кенжаев С. Н. Important issues of important of improving the immunity of security, international harmony, religious tolerance in the state of Amir Temur // Янги Ўзбекистонда маънавий тараққиёт асосларини кучайтиришнинг долзарб масалалари. – Бухоро, 2022. 238-241 б. Продолжение работы на этом сайте заблокировано. (buxdupi.uz)

19. Кенжаев С. Н. АМИР ТЕМУР ВА ХИТОЙ МУНОСАБАТЛАРИДА САВДОГАРЛАР ТАБАҚАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТДАГИ ЎРНИ | Zamonaviy dunyoda ilm-fan va texnologiya (in-academy.uz) // «Zamonaviy dunyoda ilm-fan va texnologiya» nomli ilmiy-amaliy konferensiya.–Toshkent, 2022.- 1 pp. 58-60 (7)

20. Kenjayev S. THE IMPORTANCE OF THE NORTHERN AND SOUTHERN NETWORK OF THE GREAT SILK ROAD IN AMIR TEMUR'S RELATIONS WITH CHINA | Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot (in-academy.uz) (2022) 1(28), 207–209. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7456181>

21. Kenjayev S.N. Амир Темурнинг Хитой билан муносабатларида Шимолий савдо йўлининг аҳамияти/ International cjnferenct dedicated to the role and important of innovative education in the 21st centyre 2022/7.197-199.

22. Kenjayev S.N. *Amir Temur davlati va Xitoy Min sulolasi aloqalarida otlar savdosi xususida.* - Science and Education, 2022
23. Kenjayev, S Murtazoyev, S Nematova, S Melsova. *ROMITAN HUDUDIDA DASTLABGI ARXEOLGIK TADQIQOTLAR VA ULARNING TAHLILI//S Zamonaviy dunyoda ilm-fan va texnologiya* 1 (7), 53-57
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/ZDIFT0713%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/ZDIFT0713%20(1).pdf). Кенжаев: ва Хитой муносабатлар...
24. S.N.Kenjaye, K.M. Zayniev. *Amir Temur davlati va Xitoy Min sulolasi aloqalarida otlar savdosi xususida //- Science and Education, 2022 Amir*Related articles All 2 versions
25. Жасур Латипов, Сардор Кенжаев / Елюй Чуцай: Мўғуллар империясининг буюк мутафаккири [Матн] : рисола / Ж.Латипов, С.Кенжаев.- Бухоро: “БУХОРО ДЕТЕРМИНАНТИ”МЧЖнинг Камолот нашриёти, 2022-48 б.
26. Kenjayev, S. N. o'g'li, & Xurramova, G. I. qizi. (2023). *USMONIYLAR DAVLAT BOSHQARUVIDA QOZILAR TAYYORLASH MASALARI XUSUSIDA AYRIM CHIZGILAR. INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS"*, 2(2), 144–153. Retrieved from <http://academicsresearch.ru/index.php/ispcttosp/article/view/1300>. Zenodo
<https://academicsresearch.com/index.php/iditgs/article/view/1817>
27. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7678097>
28. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7675191>
29. <https://academicsresearch.ru/index.php/ispcttosp/article/view/1300>
30. <https://academicsresearch.ru/index.php/trsimw/article/view/1193>
31. <https://scholar.google.ru/citations?hl=en&user=TIzDlhAAAAAJ>
32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7456181>
33. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7426147>
34. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7426141>
35. Kenjayev Sardor Nurmurod o'g'li, Xolmurodova Madina, Salimova Nozima, Amonova Ruhshoda, & Aktamova Nafosat. (2023, February 26). *MIN SULOLASI DAVRIDAGI XITOIY ARMIYASI (XIV-ASRNING 70 YILLARI - XV-ASR BOSHLARI). TRENDS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE*, Ankara, Turkey.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7678098>
<https://academicsresearch.com/index.php/icpass/article/view/1864>
36. Kenjayev Sardor Nurmurod o'g'li, Nematova Nigina, Xalilov Behruz, Mardonova Feruza, & Mirzayev Nusrat. (2023, February 13). *TEMURIYZODA SHAHZODALARNING HINDISTON EGALLASH JARAYONIDAGI JASORATI XUSUSIDA. PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS*, Australia, Melbourne.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7692302>
37. Кенджаев Сардор, Мелсова Шахина, Юсупджонова Марджона, Раупова Нозигуль и Рахматов Мурод. (2023, 26 февраля). *ПРИГОТОВЛЕНИЯ АМИРА ТЕМУРА К ИНДИЙСКОЙ ВОЕННОЙ КАМПАНИИ. ПРОБЛЕМЫ И НАУЧНЫЕ*

РЕШЕНИЯ,

Австралия,

Мельбурн. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7678582>.<https://doi.org/10.5281/zenodo.7678581>

38. Кенджаев Сардор Нурмуродович, Уринов Шахджахан Джамшидович, Хакимова Дилнура И Полатова Шохинабону. (2023, 24 февраля). НЕКОТОРАЯ ИНФОРМАЦИЯ О ХИЩНЫХ КОШАЧЬИХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ЛИТЕРАТУРЕ ПО ИСТОРИИ ДРЕВНЕГО МИРА. ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ В ГЛОБАЛЬНОЙ НАУКЕ, Бостон, США. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7675192>

39. Nurmurod Son, K. S. (2022). Amir Temur's Ambassadorial Activity in Diplomatic Relations with China (Min State) (In the Case of Fu An). *Miasto Przyszłości*, 29, 112–114. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/720>.

40. <http://academicsresearch.ru/index.php/ispctosp/article/view/1365>

41. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7678098>

42. <http://academicsresearch.ru/index.php/ispctosp/article/view/1300>

43. Том 2 № 2 (2022): Maqola va tezislar 2022 (buxdupi.uz)

44. <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/720>

45. <https://zenodo.org/record/7419258#.ZDRLUXZByM8>

46. <https://zenodo.org/record/7472104#.ZDRMeHZByM8>

47. <https://www.innoscience.org/wos/article/view/567>

48. <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe/article/view/455>

49. <http://www.sciencebox.uz/index.php/jis/article/download/274/266>

50. <https://researchedu.uz/wp-content/uploads/2022/03/Navoi-and-Babur-conference.pdf#page=647>

51. <https://zenodo.org/record/7467785#.ZDRR-XZByM8>

52. <https://globalresearchnetwork.us/index.php/ajshr/article/view/1780/1629>

53. <https://academicsresearch.com/index.php/iditys>

54. <https://academicsresearch.ru/index.php/trsimw/article/view/1449>

55. <https://uza.uz/uz/posts/bahouddin-naqshbandga-qasida-bitgan-murid-446829>

56. <https://academicsresearch.com/index.php/conference/issue/view/46>. B-6-10

57. <https://zenodo.org/record/7500616#.ZDTTJ3ZBzDc>

58. <https://cyberleninka.ru/article/n/mirbobo-na-shbandiy-alb-zikri-va-uning-turlari-t-risida>